

NGUYỄN THỊ KHÁNH MINH

CAO VỊ KHANH-

MỘT NGÀN LẺ BƯỚC ĐỘC HÀNH

viết bao nhiêu chữ cho vừa lệ
một cuộc tang thương, mấy đoạn trường (CVK)

Một buổi sáng tinh mơ của tháng 4, 2025. Cái tháng mà bức màn ký ức của tôi lay động, không bởi gió thời gian, mà bởi bao nhiêu lệ chữ òa về rơi vỡ muôn mảnh bể dâu tưởng đã là phế tích bị lấp vùi. Và hai câu thơ trên của Cao Vị Khanh làm tôi rung rung. Ưng ức, đau đớn, tưởng nhớ, trong lòng cảm thấy một nỗi rất vắng rất xa... Bao nhiêu chữ của bao phận người hơn nửa thế kỷ vẫn đọng chưa đầy hồ lệ ký ức và hệ lụy của cuộc dâu biển ấy vẫn miên man xô đẩy trên trang sử đầy thương tích một thời, “một vết thương không bao giờ lành” như nhà văn Ngô Thế Vinh đã viết trong tập truyện Mặt Trận Sài Gòn. Và tôi đã mở một trang trong dòng lệ ấy của nhà thơ Cao Vị Khanh -Ký Ưc Tháng 4-.

CAO VỊ KHANH- NGƯỜI ĐI NHẬT KÝ ỨC

Độc hành trong triệu bóng độc hành. Mỗi người oằn vai một gánh đau chung và một nợ đau riêng, họ trôi dạt theo lớp sóng vỡ của thời gian, họ bước đi trên những mảnh vỡ của một không gian rách toạc, mỗi mảnh vang mỗi địa chấn, của nghèo đói, của tù ngục, của thuyền nhân, của lưu vong. Tôi đã nhìn thấy bóng lẻ loi ấy. Ký ức nào người nhật về, thời gian nào người níu lại, không gian nào người đang chấp nối? Dầu lòng ngập mặn đã tàng sâu, vẫn không ngại xát thêm muối vào vết thương, để khơi gợi lòng biết ơn, để lưu giữ gốc rễ, để nhắc nhớ và để bao dung với hận thù, tạo nên một dòng thơ bi tráng trong mạch thơ lưu vong. Đây là bóng của nhà thơ Cao Vị Khanh, ẩn hiện trên dăm dãi con chữ. Có ai cảm thấy cái tận dài của đêm khóc một mình, cái hút sâu của oan khuất bề kiếm vui gươm đợi chiếu hàng? Nghe nó ai oán, bề bàng, tủi nhục và cô đơn cùng tận. Cảm thương cho khí phách dưới trăng tà, và xa chưa mà ngọn gió biên ải vẫn suốt da, mà âm vang áo bào, dấu trận vẫn lừng lơ đầu vực? Tàn cuộc lửa binh ư? Không, một vở bi hài kịch vừa kéo màn, mà tất cả diễn viên đều hả hê, và khán giả kẻ khóc người cười đến bề bàng.

... người tù trẻ
trả súng rồi.
đêm khóc một mình.
(Tàn Cuộc- Ký Ưc Tháng 4)

Ta đánh mất trái tim ngoài bãi trận
Lấy gì vui đắp đổi buổi tàn thu
(Lệ Khôn Cùng- Ký Ưc Tháng 4)

Sợi giây oan khuất treo đầu vực
Manh áo bào phai dấu trận mờ
(Góc Biển- Ký Ưc Tháng Tư)

Lũ lượt người đi lên ải bắc
Tắc lòng mông muội nhớ mang mang
Máu xương đòi đoạ còn ngậy dại
Bề kiếm vùi gươm đợi chiếu hàng
(Điệu Khúc – Ký Ưc Tháng Tư)

Còn những người đi chẳng thấy về
Những bờ mỹ tửu lạnh môi tê
Qua sông Dịch trắng thù chưa trả
Kiếm gãy cờ tan lạnh bốn bề
(Buồn Xưa)

Ta đi rong khắp Nam cùng Bắc
Gom hết muôn ngàn vãi tám thô
May đủ hai hàng cờ lá phướn
Treo lên trắng toát một cơ đồ
(Bài Hành Tháng Tư- Ký Ưc Tháng Tư)

Người đi lánh nạn cuối ghềnh xa
Không gió Nhạn môn vẫn suốt da
Lạc bóng Trường An từ lửa dậy
Tủi người mài kiếm dưới trăng tà
(Điệu Khúc- Ký Ưc Tháng Tư)

Chợt nghe gió hú dậm trường,
hồn Đặng Dung khóc tiếc đường kiếm hư.
Người về, thấp nển án thư,
họa bài Chính Khí, lệ từ nét ngang.
(Hận Xưa- Ký Ưc Tháng 4)

Kẻ ngóng đầu non, đợi cuối gành
Đếm từng tiếng vạc suốt thâu canh

Đã lâu vắng bóng người qua ải
Ngâm tiếp cùng ta vạn lý hành

...

Kẻ sống như người chết loạn đao
Róc từng sớ thịt xẻ niềm đau
Trái tim từ buổi đời xuôi ngược
Đập chỉ trường thiên nhịp biển dâu.
(Góc Biển- Ký Ưc Tháng 4)

Người thua trận chót đèn trăm tuổi -tử sĩ đã đành-, mà kẻ sống cũng máu xương
đòi đoạn:

Vậy đó, tưởng quên mà vẫn nhớ
Mười năm đánh đổi chuyện keo sơn
Người thân biệt xứ lên rừng núi
Kẻ ngóng đầu non đến mỗi mòn
(Bài Hành Tháng Tư - Ký Ưc Tháng Tư)

Ký ức nào bứt ra từ nắm mồ chung đáy biển xanh, để nay về trên chữ của người
kể lẽ mắt nhắm không đành của tử thi, của hoang đảo nhuộm tiết trinh một thời
huyết biển? Biển nào để tang, biển nào chứng nhân muôn đời của Dặm ngàn
sinh mạng nhẹ như tơ...?

Mẹ gọi con đi ngoài biển lạnh
Bằng như cọng cỏ ném sau gành
huyền con mỏng mảnh trời đen kịt
Mẹ thức từng đêm mắt lạnh tanh
Con đi một sống trăm lần chết
Mẹ đứt từng khoanh ruột đoạn đành
(Bài Hành Tháng Tư - Ký Ưc Tháng Tư)

Còn nắm mồ chung đáy biển xanh
Mắt khô trống hoác nhắm không đành
Những trinh tiết gái ngoài hoang đảo
Phơi trắng đầu doi cuối bãi gành
(Bài Hành Tháng Tư- Ký Ưc Tháng 4)

Ai, ai là người cùng nhà thơ ngồi bên kho ký ức ấy, làm một lễ chiêu hồn:

Ta nằm úp mặt trên bờ cát
Nghe sóng tiền thân vỗ bập bùng
Bỗng thấy quê hương như có thật
Bên trời bạc trắng tóc rưng rưng
(Lệ Không Cùng- Ký Ưc Tháng 4)

Ôi những mồ hoang người tử trận

Ai thấp giùm ta một nén hương
Ai khắc trên đầu bia đá tảng
Sống trung can chết vượt đời thường
(Điếu Khúc- Ký Ưc Tháng Tư)

Những tưởng mười năm đời sáng lại
Ta về bươi kiếm miếng xương khô
Vết hết oan khiến người lỡ vận
Vùi sâu xóa dấu một hoang mờ
(Bài Hành Tháng Tư)

Quê hương hư thực như một niềm hy vọng lẫn ảo vọng...và những năm mờ hoang là phé tích, chứng nhân cho tội ác chiến tranh, những chiến sĩ vô danh hẳn đã là hồn thiêng của núi sông. Tôi ngậm ngùi nhớ Khánh Lý đã hát ...hòa bình hay chiến tranh cũng chỉ là rêu xanh bám trên năm mộ hoang... (Những năm mộ hoang- Lê Minh Bằng-1972)

CAO VỊ KHANH- VÀNG CÁNH RONG PHIÊU BẠT

Ta bỏ người. Số phận nghiệt ngã theo định mệnh lịch sử. Không phải Ta xa người, “Bỏ” này đoạn trường biết mấy cái “Xa” kia. Đem thân phận lưu vong như cánh rong phiêu bạt, theo đưa đẩy vào cõi trời quen đất lạ của không gian, và vô biên của thời gian. Ta mang mặc cảm rời bỏ, bên kia chân trời là Người-quê hương- đau đáu lệ kêu thương, cả hai dần vật tâm phủ nhau. Tội lỗi với Người chẳng dù đó là cái Bỏ bị động, của bức bách?

Ta bỏ người đi biệt mấy thu
Người chờ mắt lệ mấy dòng sâu
Còn ta vàng cánh rong phiêu bạt
Đổ tấp ghềnh cao, nắng dãi dầu
(Lệ Biển Xanh- Ký Ưc Tháng 4)

Như ngựa Hồ hí khi gió bắc về, người thơ mỗi khi rượu cay lại nghe mùi quan ải ngày binh đao, càng nhân lên ngàn lần nỗi cách xa...

Rượu nốc từng đêm sầu cạn lại
quê nhà xa huốt một đường bay
men cay có ướp mùi quan ải
mà nỗi xa thêm những dặm dài
(Túy Bút)

Để mũi tên đau: Lịch Sử- Ký Ưc- Di chứng- cứ ghim hoài trong tâm thức. Mười năm được nhắc đi nhắc lại như tiếng đều đều của chiếc cối xay thời gian không ngừng nghỉ, tổ bất nổi phận gởi thân lê. Như vừa sống vừa chịu gia hình, lưu vong cội nguồn lẫn bản ngã. ...biết đâu bờ bến mà về/ linh đình phận gởi thân lê

xứ đầy. Có thật không một nơi nào trên mặt đất hoang vu này, gọi là quê hương, mà để...ta sống như loài thú thất tung...? Đó là bi kịch của kiếp lưu vong.

Ta sống mười năm kẻ cực bắc
Mười năm xuyên suốt mũi tên đau
Mười năm thương phế từ tâm phủ
Còn lại gì không ước nguyện đầu
(Biển Bắc- Ký Ưc Tháng 4)

Còn tấm thân cần tấm gió mây
mười năm thắc thẻo chuyện sum vầy
mười năm đuổi mộng. Hèn vong quốc
rượu nhấp bên trời, cay. Rất cay.
(Túy Bút)

Tuyệt vọng và bi thương là, ngay cả khi có một cõi đợi đi chẳng nữa, thì quê hương không ở trong đó. Khi thời gian đi xuyên qua ta và Người nó đã để lại lời nguyên lỗi hẹn,

Có bữa chợt thấy lòng đau dội
Đau suốt con tim đến lạ thường
Chắc tại quê hương ngoài cõi đợi
Bên trời đau đáu lệ kêu thương.
(Quê Hương- Ký Ưc Tháng 4)

Vì đó không phải là cái xa của cách trở dậm dài, nó là cái xa của máu lệ những người khuất mặt. Hai câu thơ dưới đây nghe đằm nỗi bi ai phận hoài, máu lệ nào có thể nói lại nghìn trùng kia, lịch sử ời!

Quê xa đâu phải ngàn dặm mỗi.
Xa tự muôn trùng máu lệ xưa...
(Ký ực 1)

Cõi đợi đã không, cõi mộng cũng gần như trắng tay, nó chỉ là những dậm đường đầy chua chát của bước đi không trọn:

Đã đuổi phong trần, dẫm gió mưa
Đêm còn đuổi mộng? -những dậm thừa
(Ký Ưc 1- Ký Ưc Tháng 4)

Và đúng là nỗi đau dội, khi nhìn lên trời, một ngày đầy mây, có lời thơ vỡ ra:

Sao vẫn ngùi thương chuyện bể dâu
Bao nhiêu xương cốt vùi chung chỗ
Đã bốc thành mây. Mây trắng phau
(Mây Trắng)

Mây trắng, một biểu tượng đầy thiện vị cho sự phù du, vô thường, giờ là hồn cốt của bao oan khiên, đã đi qua lịch sử và giờ ở đó, -mây trắng phau- là sự thông dong của giải thoát chẳng, mà sao khi nhìn nó cùng với câu thơ này tôi không tránh khỏi rợn buồn, ngùi ngùi cho một nút kéo vô vọng.

Và có phải đây là bờ vực khi con người bị dồn vào biên giới của chịu đựng, phủ nhận tất cả, kể cả ẩn dấu một cảm thức hiện sinh, tại sao ta bị ném vào sự tồn tại này. Cánh rong phiêu bạt, một trạng thái không định hướng, đẩy tồn tại ấy đồng nghĩa với hư vô, và cơn đau dội kia như một cú choáng khiến người đắm ra bờ vực, cả đến chất vấn con chữ. Chẳng lẽ không còn gì ngoài sự chịu đựng? Tôi không tin như vậy. bởi còn một dấu hỏi sau chữ Phù Vân kia.

Còn tôi với bóng. Một tôi
Với trăm xác chữ lạc loài kêu than
Năm mươi năm lệ đã tràn
Nghĩa nhân đã nát, đá vàng đã phai
Chữ-nghĩa hẳn cũng phận bầy
Đọa đầy cổ quận... rạc rày ý thân

Ới ơi chữ-nghĩa! Phù vân?
(Xác Chữ)

ngồi chia với tượng nỗi lòng
mặt tôi với mặt tượng đồng, y chang.
(Túy Bút)

Người chờ cho hết đời cô quạnh
Ta đứng bên trời, lệ chảy nhanh
(Bài Hành Tháng Tư)

Chờ bao giờ hết? Nếu đời là trăm năm thì cuộc chờ kia là vô tận. Và đã bao tượng chờ ở thế gian này?

Và Biển. Ở đây, biển thời gian: Cuộn- Xóa- Lấp. Thời gian đang làm công việc của nó. Ký ức là sự tỉnh thức của ta, ta hiện hữu với nó, không chỉ hẳn là gìn giữ quá khứ mà là một móc cho ta biết cội rễ của lưu vong. Và để, nhân ái, Xóa vết thù xưa...

Biển Bắc chọn von tận đỉnh trời
Âm hàn nhọn sắc xé da tươi
Tai nghe tiếng sóng thời gian cuộn
Xóa vết thù xưa, lấp dấu người.
(Biển Bắc- Ký Ưc Tháng 4)

KẾT TỪ

Trong khép lại tập thơ Ký Ức Tháng Tư này, tôi bắt đầu bằng những câu mở ra của Khúc Đoạn Trường (trường thi, 155 đoạn), đã đẩy tôi đến nhiều tầng suy tư.

Không biết đây có phải là khoảnh khắc người thơ đối diện với hư vô chẳng:

Rồi tất cả sẽ qua đi như không có gì đã xảy ra.
Mọi trái tim sẽ rỗng không như chưa từng có thống khổ.
Không có chi. Không còn chi.

Cả ba câu thơ trù một không khí cô đơn của kẻ thất lạc, của nỗ lực đang tìm lại mình, Làm tôi nhớ đến nghi vấn hiện sinh tôi nghe thời trung học **tôi là ai nếu không còn lại gì?** Và tôi liên tưởng đến tư tưởng của triết gia Albert Camus về sự phi lý của cuộc tồn tại, có phải đó là ý thức trần trụi về sự hiện hữu?

Rồi tất cả sẽ qua đi như không có gì đã xảy ra. Không ghi nhớ, không phán xét, không ký ức, chấp nhận thực tại cuộc sống với những phi lý của nó.

Mọi trái tim sẽ rỗng không như chưa từng có thống khổ, -thống khổ không được trân trọng sao-? Rỗng đây là một vết thương, thế giới này không phải là nơi cân đo cho nỗi đau, thế giới này không quan tâm đến thân phận con người.

Không có chi. Không còn chi. Chỉ thấy sự im lặng, vắng bật, trống không. Không còn hình ảnh, ký ức, ẩn dụ, biểu tượng... nghĩa là tất cả những gì thuộc về "trước đó" bỗng biến mất. Như thể hư vô. Ngôn ngữ co lại thành một điểm: Không. Một cấu trúc phủ định, câm nín, thúc thủ.

Và qua những chặng đó, tôi muốn dừng chân ở một liên tưởng khác thuộc Phật học:

Nhận thức vô thường trong tất cả sẽ qua đi. Không còn Ta nào để thống khổ. Và một rốt ráo Không của Buông Bỏ, để rỗng rang trong sáng. Lúc đó không phải đối diện với hư vô, mà là Tự Do.

nguyễn thị khánh minh

Upland, tháng 11-2025

Giới thiệu link để đọc bài thơ Hành Tháng Tư của Cao Vị Khanh:
<https://tranthinguyetmai.wordpress.com/2025/05/27/bai-hanh-thang-tu-3/>